

Op bezoek bij minimalisten, conceptuelen

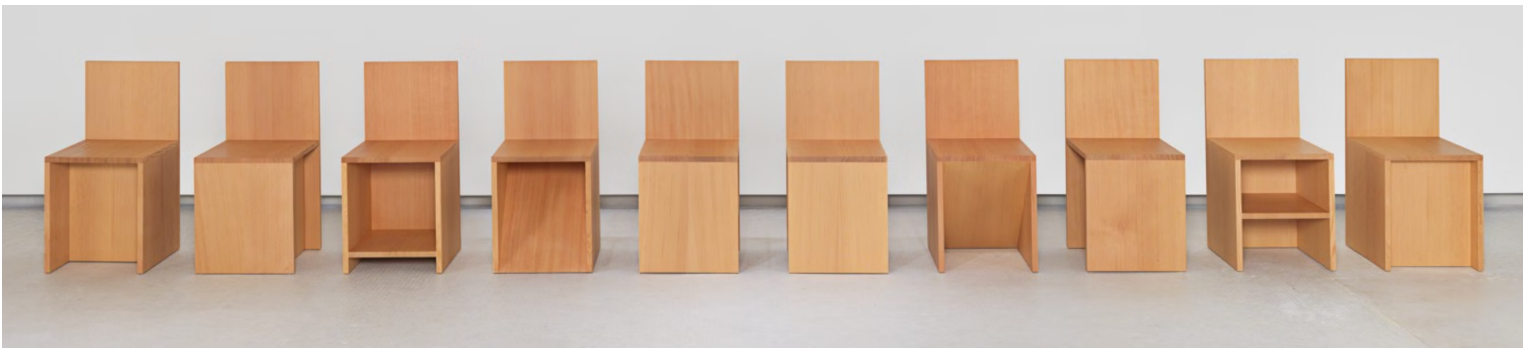
Gerard Hendrix, januari '25

De droom

Hij, we noemen hem H, heeft levende en dode kunstenaars uitgenodigd voor een diner. Een diner om te praten over regelmaat, verhoudingen, over getallen en wetmatigheden, systematiek. Alles wat voorbij gaat aan chaos en willekeur.

De genodigden zijn goede kennissen van H en zijn vrouw Lies. Kunstenaars van naam. Sommigen heeft hij nooit ontmoet, de meesten zijn dood, van sommigen begrijpt hij nauwelijks waar ze mee bezig waren. Ze doen er allemaal toe.

In de keuken zitten de 10 disgenoten aan een lange tafel, de *La Mansana Table*, en op 10 verschillende *one-by-twelves* stoelen die Judd ook ontwierp, uitgevoerd in douglas fir.

De line-up is als volgt

Donald Judd
'Bauhausler'
Dom van der Laan
Gerrit Rietveld ea
Erwin Heerich
Jan Hendrix
Sjoerd Buisman
Walther de Maria
Lies Holstein
en H

Het menu vermeldt een entree, een hoofdgerecht – keuze uit vegetarisch, vis of vlees – en een nagerecht. Dat alles geserveerd in een passend sober servies en met een dito bestek. En de gerechten zelf kloppen helemaal. Geen *fusion*, geen stew of hutspot, geen snelle hap maar gerechten waarbij de kleur er toe doet, met ingrediënten die vers, fris en herkenbaar zijn.

Het diner of toch niet

Zo droomde H. Stel je voor dat hij die kunstenaars aan tafel zou krijgen. Het zijn allemaal H's helden: overtuigde, bezeten mensen-met-een-missie. Gelukkig werd H op tijd wakker en kwam hij bij zinnen.

Hoewel. Zou zo'n maaltijd toch niet kunnen want had hij niet al eens eerder een diner georganiseerd als onderdeel van zijn studie? Een Master thesis die over selectie van erfgoed ging. Hij nodigde toen tien mensen uit die elk vanuit hun professie iets moesten vertellen over selectie. Een kweker van aardappellassen, een leraar, een kunstenaar (LtA, met wie hij het diner organiseerde), een (wereld-)erfgoeddeskundige en anderen. Het leverde mooie inzichten op en een 'Keuzedoekje'. Met de doorgaande tekst: *the talent is in the choices are in the talent is in the choices are in the talent is in the choices are in the talent*

Stel je voor, een diner waarbij H een gesprek zou moeten voeren met Donald Judd of Dom van de Laan. Het zou hem een jaar aan voorbereiding kosten.

Want misschien was dat ook wel wat schortte: het waren H's helden omdat hijzelf weinig had van dat consequente, wetmatige. Dat doordenken en concentreren.

Denken bestaat uit telkens kleine stapjes. Van het ene naar het andere. Vooruit. Het doel voor ogen. Niet zwalkend maar meanderd, niet per se in een lijn. Je moet je uitstapjes kunnen permitteren. Sterker nog, ze zijn nodig om andere wegen te verkennen. Stapjes dus als in een schaakspel.

H is daar niet goed in, nooit geweest. Hij verliest zich na een paar stapjes. Moet de draad weer oppakken en dat betekent vaak een nieuw begin. Hij noemt zich wel eens denk-lui maar of het dat is? Misschien is de makke dat hij niet de diepte ingaat maar juist breed, associatief denk. Oppervlakkig alles met alles verbindt. Zoals nu. Dan ben je toch niet lui.

Terug naar de line-up.

Nee, een gesprek op dit niveau, H moet er niet aan denken.

Maar toch, maar toch, hij kent ze allemaal. De mensen die zouden mee-eten. Van bezoeken, van ontmoetingen. Misschien is dat *next best* en al de moeite waard. Hoe H die heeft ontmoet en hoe dat ging.

De gezamenlijkheid

Eerst, wat hebben die kunstenaars, vooral mannen (!), gemeen? Ze studeren, bestuderen en ontwerpen min of meer theorieën die ze toepassen in alles en overal. Perfectie, nauwkeurigheid, verdieping. Letterlijk, in materie en in kleur. Cijfers, afstanden, verhoudingen.

Zoals het plastische getal, de gulden snede, de kleurcirkel, de fractals, de verhoudingen, de bouwmaten, objectivering, vergroten en verkleinen, herhaling, materialisatie, ruimtes. De omgeving, de werkelijkheid wordt op dezelfde manier tegemoet getreden: intuïtief maar vanuit dezelfde mathematische en kunstzinnige principes. Ze zijn architect, beeldhouwer, meubelmaker, ontwerper, maar vaak al dat samen.

Allen zijn ambachtslieden en ruimtelijke denkers, denkers over de ruimte.

Heerich ontwerpt Begehbare Skulpturen; Judd was de echte minimalist, organisator en beeldend kunstenaar; Rietveld maakte huizen en hun meubels; Holstein schildert met pixels; Hendrix documenteert en vergroot natuur; Van der Laan heeft een eigen (kerkelijke) plastiek; Bauhaus was, voor velen hier genoemd, de inspiratie: weg met de barokke, burgerlijke kunst, op weg naar de machinale verbreding van het ambacht. Buisman is op zoek naar de systematiek en patronen in de natuur. En De Maria vertaalt de wetmatigheden naar wat we *land art* noemen.

Zo zou H het gesprek, dat er dus niet van kwam, hebben ingeleid en aangepakt. Het disgenootschap zou er waarschijnlijk geen moeite mee hebben dergelijke eenvoudige en waarschijnlijk onacceptabele stereotyperingen te fileren. Binnen een paar minuten zouden de borden maar zo door de keuken kunnen vliegen. Want, mind you, om zo groot te worden – heb je een overtuigend ego nodig.

Maar van bijna allen heeft H meer en anders gezien dan enkele werken in een museum. Het waren allemaal bijzondere bezoeken.

Naar Marfa

H heeft het in zijn hoofd gezet. Hij had erover gelezen. Wanneer en waar weet hij niet meer. Marfa, de thuisbasis van Donald Judd, dat moet hij zien.

Donald Judd heeft zich hier vanaf eind jaren-70 gevestigd, nadat hij als minimalist, conceptueel kunstenaar, activist en 'ondernemer' al naam had gemaakt in Lower Manhattan, New York. Hij wilde het museum uit want musea respecteren kunst niet echt. Ze gaan er oneerbiedig mee om, zelden is de omgeving er voor ingericht. En alles is tijdelijk. De Chinati Foundation – vergelijk de stichting Droom en Daad, maar dan met nog meer geld, want alles in groter in de VS - geeft hem de mogelijkheid om in de zuidoost hoek van de VS, aan de grens met Mexico zijn werk en dat van een aantal andere kunstenaars te laten zien zoals hij dat wil: ongestoord, precies de omgeving die voor die kunst gemaakt lijkt, in een permanent opstelling.

Marfa, een *cattle town* met één kruispunt, *pop.* 1674 (2023), heeft een leegstaande legerbasis D.A Russell. Gebouwd als grensgarnizoen, later ingezet als trainingsbasis ttv WO II en als gevangenkamp voor Duitse *prisoners of war*.

Judd krijgt uiteindelijk zo ongeveer half Marfa in bezit/gebruik. En de rest zijn galeries en aanverwante bedrijven. Er wonen ook nog andere mensen.

Daar komt H met echtgenote L 's avonds, 23 sept 2011, aan. Ze overnachten in hét hotel, ook het enige hotel van Marfa waar ook Elizabeth Taylor, Rock Hudson en James Dean verbleven voor de opnames van de film Giant.

De volgende dag gaan ze het allemaal zien. Ze zijn goed voorbereid. Ze weten precies hoe het eruit zal zien. Na het bestuderen van al die foto's, tekeningen en theorieën. Maar de werkelijkheid is altijd anders. Heel anders.

De volgende dag

Bij de poort van de oude legerbasis valt het al op. Op de foto was het een eenvoudige toegangspoort, wit zoals de meeste gebouwen in Marfa. Maar er is nu een rode, in ijzer uitgevoerde boog overheen gezet met een uitgefreesde spreuk: '*work is art, art is work*'. Mooie binnenkomer!

De hallen op het terrein zijn imposant en binnen zullen ze de strak georganiseerde, precies geplaatste 100 kubussen aantreffen.

Maar ze krijgen de schrik van hun leven: de kubussen staan helemaal niet precies op afstand, sommigen staan zelfs een beetje scheef! H heeft een foto van de opstelling bij zich: open, dicht, schuin, beide of een zijde open, etc. Maar daar klopt niets meer van. En het allergekste: de imposante ramen aan een kant van de *artillery shed*, zijn afgeplakt. Op dat materiaal zijn foto's van de situatie vroeger aangebracht, van die sepiã afbeeldingen.

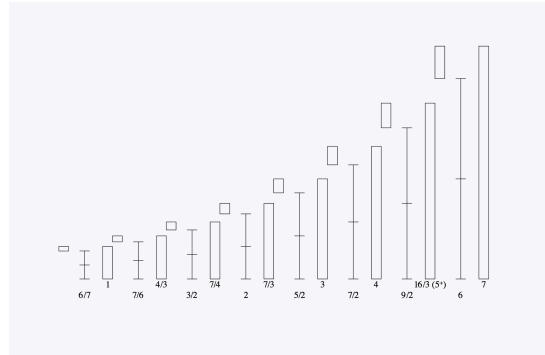
Foto's maken mag niet weten ze, maar bij de entree hangt een bordje: "*It is allowed to make selfies*". Nou dat gebeurt: bezoekers, half tegen gepolijste kubussen geleund, maken foto's. Het is in deze, eens sacrale ruimte een hele drukte. Er is een suppoost voor deze *guided tour* maar veel indruk lijken haar aanwijzingen niet te maken bij de groep. Die wordt ook steeds kleiner en H&L besluiten ook er zelf maar op uit te gaan.

Ze komen nog heel wat tegen, van alles, wat ze absoluut niet hadden verwacht. Ga maar na. De T L-lampen van Dan Flavin zijn vervangen door LED lampen! Wel nog in buisvorm. Zo had Flavin het niet bedoeld. Het zal wel met de kosten te maken hebben.

Eén barak, wisten ze, was gewijd aan Kabakov. Ze hadden zich eerder al wel afgevraagd wat het met Judd te maken had. Misschien zijn jaren 60-protest verleden? Het kunstwerk, school nr 6, is opgeruimd, geveegd, alles is aan kant! Alsof de revolutie en haar verval nooit hebben plaatsgehad.

Twee barakken zijn gesloten. Ze worden voor een tijdelijke tentoonstelling – de gruwel van Judd – ingericht. Maar het is wel een bijzonder exposities: “*Expo Holstein en Hendrix (Jan) opens soon*”.

In een barak is een workshop aan de gang zien ze door de ramen. Er liggen allemaal houten balken in verschillende afmetingen en kleur op de grond. Kort, lang, langer, dik en dun, rood/geel/blauw. En bij de toelichting lezen ze: ‘*Learn to design in 15 minutes. In this guided workshop you learn to apply the principles of het ‘plastische getal’*. En warempel, je ziet de deelnemers in de werkplaats een ‘ruimte’ bouwen met een aantal bouwelementen. Er staat nog bij dat als je je verder wilde bekwamen en ook de Judd, Heerich, Rietveld, Holstein principes wil leren toepassen, je je kunt opgeven voor een cursus: “*Learn to design extra in one day*”. Kosten \$ 2.000. Aan de prijs. Maar dan heb je ook wat.

Het is allemaal wel anders dan verwacht en waarschijnlijk ook anders dan Judd voor ogen had.

Elders in Marfa zien H&L ook nog wat onverwachte zaken. In het Chamberlain gebouw met allemaal de verwrongen, plaatijzeren, gekleurde sculpturen, staat een glimmende Tesla tussen de wrakken. Musk kan blijkbaar overal terecht. De associatie is onvermijdelijk.

In de woonvertrekken van de meester zelf, *La Mansana*, is een aantal boeken- en opbergrekken vervangen door simpele Lundia rekken. Interessant, zijn die nu tot kunst verheven? Dat zou wat zijn, dan heeft H een goudmijn in huis. De stellingen zijn ook te koop in de museumshop - met vooral Bauhaus items - zien ze later.

Aan het einde van hun bezoek, gaan H&L terug naar de oude legerbasis. Buiten is niet veel veranderd. Ze herkennen de uitgestrekte vlaktes van de foto's. De betonnen kubussen liggen er nog. Die zijn te zwaar om te verplaatsen. Er zijn wel wat kunstwerken bijgekomen. Een bos met yucca's. Ze staan scheef in de grond en er staan er zelfs een paar op de kop. Het bordje heeft het opschrift: 'Buisman. Wood'. Lekker duidelijk.

Helemaal in de hoek van het terrein is nog een soort bos. Stalen buizen staan rechtop in de grond. Als ze dichterbij komen zien ze dat ze in een vierkant staan, allemaal even hoog. Hé, dat lijkt wel een miniatuur *lightning field* dat H&L eens bezochten. Nooit geweten dat er kopieën zijn. Het origineel is wel wat imposanter.

Inmiddels is de lucht betrokken en begint het te regenen.

Ineens, een flits, een knal, een klap en H schrikt wakker. Hij is weer thuis. Het was maar een droom. En we weten, dromen zijn een beetje waar.